

Hogyan zabálják fel a világot?

2023 augusztus 06. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Egy sz?k elit kezébe került minden vagyon; ami még nem, azt épp a szemünk el?tt tüntetik el

Két héttel [ezel?tt ígértem](#), hogy legközelebb részletesen írok a kapitalizmus mai bajairól, miután az els? részben részleteztem, hogy tulajdonképpen mi is az a kapitalizmus, hogyan m?ködik, kik és miért kritizálják és így tovább. Az volt az intellektuális rész, ez lesz a populáris...

A kapitalizmus tehát egy olyan gazdasági forma, amely lehetővé teszi a szabad vállalkozást, az egyéni meggazdagodást, a sikert – meg persze a bukást is. Emellett egy intézményrendszer, amely biztosítja, hogy a gazdasági szerepl?k meghatározott, szabályozott keretek között, kiszámítható környezetben, egyenl? feltételekkel versenyezzenek egymással.

A kapitalizmus kialakulását, korai szakaszát szoktuk eredeti t?kefelhalmozásként is emlegetni. Egy sz?k, kiváltságos réteg kezében óriási vagyon koncentráldott, ?k lettek a termel?eszközök tulajdonosai, a „t?kések”, akik aztán a tulajdonnal nem rendelke?, kizárólag bérb?l él?, önmaguk fizikai er?forrásait áruba bocsátó munkásokat dolgoztatva lettek egyre gazdagabbak.

A „vadkapitalizmus” korában a munkavállalók teljesen ki voltak szolgáltatva, érdekérvényesít? képességük, jogaik elenyész?k voltak. És ez nem valami marxista h?börgés; ez tény. (Marx rossz válaszokat adott sokszor jó kérdésekre, jogos problémákra.) Keveseknek volt lehet?sége t?két felhalmozni, valóban vállalkozni, tulajdonosként részt venni a gazdasági versenyben. A kés?bbieken azonban számos szociális vívmány is beépült a kapitalizmus m?ködésébe. Munkavállalói jogok, tisztességesebb bér és így tovább. És valóban lehet?ség nyílt sokak számára, akár kis t?kével is, a vállalkozásra. A részvénytársasági forma létrejöttével pedig a fejlesztéshez, növekedéshez szükséges t?kéhez juthattak a kisebb cégek is, de a részvények tulajdonosai is részesültek a cég növekedéséb?l.

A klasszikus kapitalizmusban bárkinek lehetett részvénye a különböz? cégekben. A részvény nemcsak nyereség-, hanem tulajdonrészeseledést és ezáltal beleszólási jogot is jelent. Természetesen egy több száz millió dolláros cégben pár ezer dollárnyi részvény még hipotetikusán sem jelent érdemi beleszólást. De ha sok kis részvényes összeáll, akkor képesek az érdekeiket közösen képviselni. A klasszikus részvénytársasági forma tehát mégiscsak valamiféle elszámoltathatóságot jelent. Egy cégnek, bár els?sorban a profitot kell szem el?tt tartania, de úgy is kell gazdálkodnia és viselkednie, hogy az ne csak széles fogyasztói igényeknek, de a részvényesi elvárások széles skálájának is feleljen meg. Magyarul: nem mehet szembe sok ezer részvényes akaratával.

Ezt változtatta meg sunyin a globálkapitalizmus. Ami nem egyenl? a globalizációval. A globalizáció els?sorban logisztikai fogalom: az áruk, szolgáltatások széles köre válik elérhetővé a Föld számos pontján, illetve a termelési láncok is országok felett ívelnek át. Multinacionális cégek jönnek létre, amelyek sok országban vannak jelen, és a részvényeseik is a világon bárhol lehetnek. A globalizmus azonban azt jelenti, hogy ezek a cégek egyre jobban kivonják magukat a nemzetállamok hatásköréb?l, divatos eufemisztikus szóval „adóoptimalizálnak”, ami a gyakorlatban leginkább adóelkerülést jelent. És egy id? után már kifejezetten ?k diktálják a feltételeket egy-egy országnak, amelyek, ha nem teljesülnek, ?k szépen kivonulnak, máshová viszik a termelést vagy elérhetetlenné tesznek olyan létfontosságúvá vált árucikkeket, szolgáltatásokat, amelyeket az adott országban már nem állítanak el?, mástól pedig nehezen beszerezhet?k.

Ezt az egész folyamatot kiválóan írta le Kim Stanley Robinson sci-fi író már 1992-ben, amikor megjelent világhír?, fajsúlyában Asimov Alapítványához mérhető Mars-trilógiájának els? része, a Vörös Mars. A trilógiában (a Zöld Mars és a Kék Mars sajnos a mai napig nem jelent meg magyarul) gyönyör?en végigvezeti, ahogy a cégek multinacionálisból (tehát több országban jelenlév?b?l) el?bb transznacionálissá (azaz nemzetek felettivé), majd pedig metanacionálissá (azaz nemzeteken túlivá) válnak. Vagyis: nemcsak kinövik a nemzetállami kereteket, de a nemzeteket meghaladó hatalmat is szereznek. Eközben valamiféle világkormány is létrejön – Robinson ebben is kiváló vizionáriusnak bizonyult. Természetesen mind a még megmaradt nemzeteket, mind a világkormányt a metanacionális cégek uralják.

Ez pedig szintén nemcsak fantázia (mint a marxizmus), hanem ma k?kemény valóság. A hatalmasra n?tt cégek teljesen eluralkodtak a nemzetek fölött. De az életünk fölött is. Teljesen ki vagyunk nekik szolgáltatva. Függet?vé

váltunk a termékeiktől, szolgáltatásaiktól. De nemcsak fogyasztói, hanem tulajdonosi szinten sincs már semmi, még elméleti beleszólásunk sem a működésükbe.

Mert mi is történt?

A társaságok részvényeit már alig-alig birtokolják magánszemélyek. Létrejött ugyanis a befektetési alapok, vagyon- és eszközközkezelők kusza, kibogozhatatlan hálózata. Ezek olyan entitások, amelyekbe az emberek beteszik a pénzüket azért, hogy az tőkejövédelmet hozzon nekik. Ezzel nem is lenne baj. Csakhogy: a befektetési alapokba rakott pénzünkkel még elméleti szinten sem jár semmi beleszólási jog. A befektetési alapok cégek részvényeit szerzik meg – és ezzel az irányítást is a cégek fölött. Mi viszont nem válunk a részvények (és a beleszólási jog) birtokosaivá; mi csak örülhetünk annak, hogy a sikeres befektetési alapoknál jól fial a betett pénzünk. Persze ez sem egy rossz dolog. Csak közben, észrevétlenül, létrejött egy olyan, nagyon szűk tulajdonosi réteg, amely gyakorlatilag a világ összes számottevő cégét birtokolja.

(Keresztül-kasul a világon mindenütt, Amerikában, Európában, Kínában, Indiában és így tovább, többé-kevésbé ugyanazok a befektetési alapok dominálnak.)

Konkrétumokra lefordítva: akár élelmiszerektől, fogyasztói cikkektől, járművektől, médiacégektől, filmstúdiókról, vasúttársaságokról, hadiipari eszközöktől és így tovább van szó, ugyanazokban a kezekben vannak. Mindegy, hogy Coca-Cola, Procter & Gamble, Volkswagen, CNN, Disney, Norfolk Southern, Lockheed Martin – mindegyik részvényeinek többsége befektetési alapok kezében van.

A befektetési alapokat pedig eszköz- és vagyonkezelő konglomerátumok birtokolják. Ezek között vannak bankok, biztosítótársaságok és egyéb (metanacionális!) szervezetek.

A legnagyobb eszközközkezelők a BlackRock, a Vanguard, a Fidelity, a State Street, a Morgan Stanley, a JP Morgan Chase és a Goldman Sachs (mind amerikai), nyolcadik helyen jön be a francia Credite Agricole, kilencedik pedig a német Allianz Group. Ezek általában mindenféle pénzügyi tevékenységet folytatnak, de az eszközközkezelés egyre hangsúlyosabbá vált az elmúlt években. A BlackRock 9,1 trillió, a Vanguard 7,6 trillió, a Fidelity 4,2 trillió, a State Street 3,6 trillió dollárnyi eszközt birtokol. Minden, de minden számottevő cégben benne vannak közvetlenül és/vagy befektetési alapjaikon keresztül.

A Vanguardnak például 8,3 százaléka van az Apple-ben, amivel a cég legnagyobb részvényese.

A második legnagyobb – ki sem találnánk – a BlackRock, 6,6 százalékkal. De kettejüknek összesen 27 százaléka van az American Expressben, 13 százaléka a Boeingben, tíz százaléka az Airbnb-ben. Ezekhez képest Soros György befektetési cége valóban kispályásnak tűnik a maga egy százalékaival az Amazonban (ami azért így is laza 75 millió dollárt ér) vagy két százalékkal a Google anyacégében, az Alphabetben (ennek értéke 154 millió dollár). Ez persze csak kettő az „öreg filantróp” tizenöt legnagyobb befektetéséből, amelyek közül az első, 325 millió dollár értékben a Horizon Therapeutics, amely – ez is milyen meglepő – egy biotechnológiai cég. (És Soros első sorban politikai hálózatokban tartja a pénzét, és ezeken keresztül is csöpög vissza hozzá; kicsit más üzleti modell, mint a nagy eszközközkezelőké, de ugyanaz a szint.)

Az eszközközkezelők vezetői (Larry Fink – BlackRock, Mortimer J. Buckley – Vanguard, Abigail Johnson – Fidelity és így tovább) a világ leggazdagabb, legbefolyásosabb emberei, egy nagyon szűk elit. Nem véletlenül tudta Soros bedöntené a thai bahtot és az angol fontot, nem véletlenül van neki (és most már a fiának, Alexandernek is) szabad bejárása az Európai Bizottság aktuális elnökéhez. És az sem véletlen, hogy Joe Biden amerikai elnök kabinetjében három korábbi blackrockos vezető is pozíciót kapott. De Rishi Sunak jelenlegi brit miniszterelnök is a Goldman Sachs-nél volt korábban. Mario Draghi, az Európai Központi Bank elnöke olasz miniszterelnök lett, Lucas Papademos alelnök pedig görög. És egyikük sem parlamenti választás útján. (Mint ahogy Rishi Sunak sem.)

A politikai összefonódások mellett a vagyonkezelők közötti összefonódások is beszédesek. Elvileg egymás konkurenciái volnának, ehhez képest egymásban is tulajdonosok. A BlackRocknak közel 14 százaléka van a Vanguardban, ezzel a legnagyobb tulajdonos (de a Vanguardnak is van kilenc százaléka a BlackRockban, amivel szintén a legnagyobb tulajdonos). A BlackRockban a State Streetnek 4,21 százaléka van, a State Streetben 5,26 százaléka a BlackRocknak, a Vanguardnak pedig 12,15 százaléka. Ötödik helyen (a BlackRockban) pedig feltűnik egy „kedves” ismerős, a Világgazdasági Fórum alapítója és az egyik befektetési cége, a Charles Schwab Investment Management. És a végtelenségig lehetne sorolni az összefonódásokat, kereszttulajdonlásokat.

Ez történt tehát a kapitalizmussal. Egy szűk elit kezébe került minden vagyon. Ami még nem, azt épp a szemünk előtt csatornázzák át maguknak. Hol egy járvánnyal, hol egy gazdasági válsággal, hol egy háborúval. Például az Egyesült Államok kongresszusa több mint 76 milliárd dollárnyi adófizetési pénzt szavazott meg és juttatott el segélyként különböző formákban Ukrajnába, eközben Larry Fink, a BlackRock vezetője már önállóan tárgyal Zelenszkij elnökkel Ukrajna újjáépítéséről. A pénz tehát az átlagembertől egy kis ukrainai kerület felé jut el az elithez. És úgy általában: az utóbbi évek minden egyes nagy válsága során, legyen az gazdasági, katonai vagy egészségügyi, az elit gazdagodott, a tömeg szegényedett, a társadalmi különbségek nőttek.

Míg a hagyományos kapitalizmus emberek százmillióit emelte ki világszerte a szegénységből, addig a globalizmus ugyanoda nyomja őket vissza. A kapitalizmus tehát fura módon nagyjából oda jutott, ahonnan az eredeti tőkelfelhalmozásnál elindult. És nem, mielőtt az ostoba demagógok jönnek gúnyosan, hogy „akkor jobb a kommunizmus vagy az orosz meg a kínai rendszer, mi?” – nem, nem jobb.

A klasszikus, szabályozott, a nemzetállami hatásköröket megőrző kapitalizmus a jó. Ami nagyjából hatvan éven át működött is.

Borítókép: *Illusztráció (Fotó: Europress/AFP/Boris Roessler)*

Jeszzenszky Zsolt - www.magyar nemzet.hu

Ajánló

